

L'arquitectura com a projecte d'intangibles.

Sovint a un li toca explicar l'arquitectura a qui desconeix els seus valors i resultats, més enllà del seu viure, del seu habitar. Inclús quan hom com a professor li toca explicar com projectar als recents incorporats alumnes de primer curs a l'ETSAB, que sovint saben el que en resulta de l'arquitectura però poc el què és.

Un pot definir l'arquitectura amb qualsevol de les conegudes definicions de la mateixa, realitzades pels seus Mestres, agafades a l'atzar:

Marco Vitruvio (*De Architectura*, I a.C. Trad. de Ortiz y Sanz, 1787) "*La Architectura es una ciencia adornada de otras muchas disciplinas y conocimientos, por el juicio de la cual pasan las obras de las otras artes. Es práctica y teórica. La práctica es una continua y expedita frecuentacion del uso, executada con las manos, sobre la materia correspondiente á lo que se desea formar. La teórica es la que sabe explicar y demostrar con la sutileza y leyes de la proporción, las obras executadas*" (del Lib. I, cap. I) "*Estos edificios deben construirse con atención á la firmeza, comodidad y hermosura, Serán firmes cuando se profundizaren las zanjas hasta hallar un terreno sólido: y quando se eligieren con atención y sin escasez los materiales de toda especie. La utilidad se conseguirá con la oportuna situación de las partes, de modo que no haya impedimento en el uso; y por la correspondiente colocación de cada una de ellas hacia su aspecto celeste que mas le convenga. Y la hermosura, cuando el aspecto de la obra fuera agradable y de buen gusto; y sus miembros arregalados a la simetría de sus dimensiones*" (del Lib. I, cap. III).

León Battista Alberti (*De Re Aedificatoria*, 1452?) "... el arquitecto (architectore) será aquel que con un método y un procedimiento determinados y dignos de admiración haya estudiado el modo de proyectar en teoría y también de llevar a cabo en la práctica cualquier obra que, a partir del desplazamiento de los pesos y la unión y el ensamble de los cuerpos, se adecue, de una forma hermosísima, a las necesidades más propias de los seres humanos" (del Proemio).

John Ruskin (*The Seven Lamps of Architecture*, 1849) "*La arquitectura es el arte de levantar y de decorar los edificios construídos por el hombre, cualquiera que sea su destino, de modo que su aspecto contribuya a la salud, a la fuerza y al placer del espíritu*" (del Cap. I).

Alois Riegl (*Spätrömische Kunstindustrie*, 1901) "*La arquitectura es un arte utilitaria y su finalidad consiste en cada momento en la conformación de espacios limitados dentro de los cuales se ofrece a los hombres la posibilidad de libres movimientos. Según esta definición, la tarea de la arquitectura se divide en dos partes complementarias pero en cierta oposición mutua: la creación del espacio (cerrado) como tal y la creación de sus contornos*".

Auguste Perret

Si hubiera que definir la arquitectura en pocas palabras, se diría que es la ponderadora creación de espacios".

Bruno Taut (*Die Stadtkrone*, 1919) "La arquitectura asume un papel fundamental en la existencia del hombre, a saber, el de una "finalidad artística" que satisface sus exigencias prácticas de una forma artística. Solo cuando los deseos humanos superan la dimensión estrechamente práctica y utilitaria y cuando se abre camino una exigencia cualitativa del modo de vivir, la arquitectura se muestra en mayor medida en su verdadera esencia".

Nikolaus Pevsner

La arquitectura es el arte de organizar el espacio.

Le Corbusier (*Vers une Architecture*, 1923). La arquitectura es el juego sabio, correcto, magnífico de los volúmenes bajo la luz. (...) Su significado y su tarea no es sólo reflejar la construcción y absorber una función, si por función se entiende la de la utilidad pura y simple, la del confort y la elegancia práctica. La arquitectura es arte en su sentido más elevado, es orden matemático, es teoría pura, armonía completa gracias a la exacta proporción de todas las relaciones: ésta es la "función" de la arquitectura."

"Arquitectura es cuestión de armonías, una pura creación del espíritu. Empleando piedra, madera, hormigón, se construyen casas, Palacios; eso es construcción: el ingeniero trabajando; però en un instante, tocas mi corazón, me haces bien, me siento feliz y digo: esto es Hermoso, esto es arquitectura, el arte entra en mi."

Ludwig Mies van der Rohe "La arquitectura es la expresión de la ... decisión espiritual en torno al espacio." (Aquisgrán, Alemania, 27 de marzo de 1886 – Chicago, Illinois, 17 de agosto de 1969) "

"Menos es más."

"Dios esta en los detalles..."

Louis Isadore Kahn

"La historia de la arquitectura es la historia del hombre en su labor de organizar y dar forma al espacio".

Tadao Ando: *la arquitectura debe ser el resultado de un encuentro entre el razonamiento lógico y la creación que resulta del uso de los sentidos. No alcanza sólo con el conocimiento y la respuesta lógica al programa, pero tampoco con mera sensibilidad es posible satisfacer las demandas que nos hace la realidad.*

Jean Nouvel: *"La arquitectura es el receptáculo de las variaciones. Una permanencia alterada por vida y acontecimientos. " Arquitectura significa modificar, en una determinada época, el estado de un lugar por la voluntad, el deseo y el saber de algunos hombres." (Manifiesto de Louisiana, Copenhagen, junio 2005).*

Renzo Piano: *la arquitectura sería "el arte de dar una respuesta a una necesidad", de construir "cobijos sólidos para los humanos", pero también "el arte de responder a los deseos, a los sueños, y ahí es donde la arquitectura se convierte en arquitectura de verdad".*

Grace McGarvie. *Un arquitecto es un dibujante de sueños.*

I podríem afegir moltes d'altres, centrades majoritàriament com a producció artística, en la mirada principalment (ocular-centrista), en les necessitats, els desitjos i en els somnis...en l'ordre, l'organització i en la transformació...

Però en qualsevol cas, es fa difícil explicar i fer entendre totes aquestes definicions realitzades per grans mestres de l'arquitectura, i més quan hom es compara amb el ser del moment en el qual les definicions tendeixen a la concreció, al nombre, a l'objectivització, a l'absolut i a l'innegable; per bé que el món sigui tot menys objectiu, i ja ni la ciència creu en res més que en el relativisme del ser i del saber.

Ara bé, assumint tot el dit per els mestres, comunicar més, entendre i fer entendre l'arquitectura des del seu objectiu primer: que és definir i construir l'hàbitat humà del viure, des de la llar, a la ciutat i al territori. I, en cap cas, des dels absolutismes simplificadors dels quals en resulta que l'arquitectura és la protagonista única i artífex de la definició i construcció de l'hàbitat urbà. Simplement l'arquitectura, bé o malament és qui físicament ho fa, això si per mitjà de la mediació i del resultat de la implementació dels coneixements de moltes altres disciplines en les quals l'arquitectura transversalment es suporta, interpreta i projecta esdevenint el que resulta. El fracàs de l'arquitectura, és el fracàs de la societat que la implementa. La qualitat en la transformació i la construcció de la ciutat i el territori serà resultat de la qualitat en la comprensió de la mateixa, per tots els agents disciplinars implicats, dels quals l'arquitectura és la mà executora, i sobretot, de la voluntat de la societat que la implementa. Sempre i quan aquesta societat sigui justa i que en la transformació hi hagi un equilibri entre guanyadors i perdedors...Si sempre guanyen els mateixos, el capital per demonitzar-lo...poc en resultarà....Per tant la destrucció del paisatge i del territori, la mala arquitectura realitzada durant anys, en les nostres costes, per posar un exemple; ha estat un fracàs de tots els agents disciplinars i professionals implicats –que analitzen el territori, els seus habitants i la transformació de futur- i per tant de la societat en el seu conjunt.

Un cop explicat i assumit l'objectiu primer de l'arquitectura; -com a mà executora de la interpretació i projecció/projectació de les voluntats, necessitats, dels desitjos i somnis de les diferents disciplines que defineixen l'hàbitat humà implementades bé o malament, justa o injustament per la societat que l'ocupa.- el que toca és analitzar què vol dir construir l'hàbitat humà. Evidentment hi ha moltes maneres d'entendre-ho, però des del meu punt de vista, construir un hàbitat humà, construir el viure, té més a veure en les percepcions d'un millor viure, que en altra cosa. Significa transforma l'escenari,

el lloc on s'està per un altre que millori aquestes condicions i el faci més idoni. I aquí es on està el rovell de l'ou...totes les condicions que milloren l'estar des del viure, són intangibles (adjectiu: que no pot ésser tocat. especialment i figuradament Que ha d'ésser mantingut intacte, inviolat. Font: Gran Diccionari de la llengua catalana ...que no pot ser tocat ni mesurat sinó és relativament...)...Intangibles des de la percepció relativa com: El confort, i dintre del confort: la espacialitat, la flexibilitat, la lluminositat, la calidesa i el clima; l'ordre, la seguretat, la funcionalitat, l'eficiència, la salut, la usabilitat, l'accessibilitat, la socialització, la felicitat, la identitat, la qualitat i la bellesa; entre altres. Si més no, sempre és un tema de percepcions, un no ha de saber que quelcom és segur, sinó a més ha de tenir la percepció que ho és L'arquitectura per aconseguir l'objectiu primer ressenyat es projecta des d'aquests i altres intangibles, que cadascú pot afegir, i d'aquí la seva especificitat única. Si això no fos poc, la percepció dels intangibles assenyalats és una percepció relativa a l'usuari, usuari que percep però desconeix, per la qual cosa l'arquitectura ha de mediar entre aquest i les seves percepcions intangibles futures; les projecta en el futur i busca l'equilibri i jerarquia entre totes elles per aconseguir un determinat resultat. Així mateix respon, amb els mateixos intangibles a diferents escales d'interrelació, llar, edifici, ciutat i territori. Gestiona la complexitat des de la complexitat.

I d'aquí justament els seus valors artístics, quan hi són.

"Immanuel Kant en la seva Crítica del Judici de 1790, va dir: La finalitat interna de les obres d'art seria anàleg, segons el seu judici, al que caracteritza la constitució dels organismes vius, amb la diferència que aquets tenen una configuració determinada per el funcionament orgànic que garanteixi la vida, mentre que les obres d'art tenen un sistema de relacions arbitrari, es a dir no determinat per fi algun aliè a la pròpia forma de constituir-se. Les obres d'art tenen -a judici de I.Kant- una finalitat sense fi; en altres paraules, la condició del estructurat, sense que allò suposi l'existència d'un objectiu concret que determini aquell estructura." Helio Piñon parlant de I.Kant, quan analitza la casa Curutchet en el llibre Maison Curutchet de 1:100 Ediciones, Buenos Aires. 2010. Pàg. 16.

El resultat formal de l'arquitectura no respon a un objectiu concret, més enllà de construir l'habitat urbà, i que en la projectació d'aquets intangibles; que es relacionen de forma arbitrària sense més fi que constituir-se en una determinada forma, i que per tant poden donar lloc com a un intangible més a la bellesa i per tant a una obra d'art.

Per la mateixa raó de l'arquitectura com a projectació d'intangibles; el seu ensenyament és propedèutic, doncs justament comporta endinsar-se en un món diferent, el dels intangibles ressenyats; que obliga a aproximar-se a la realitat, a valorar-la, a mirar aquesta de diferent manera que s'ha fet fins ara, i ho fan la resta de gent. No hi ha respostes a memoritzar, ni solucions universals, ni receptes, cada cas és únic, només l'aproximació al problema i la necessària sistematització de les aproximacions i respostes és semblant.

I justament en aquesta sistematització necessària de les aproximacions i respostes, una primera conclusió:

Si l'arquitectura es pot entendre com la projectació d'intangibles, com: el confort, i dintre del confort: la espacialitat, la flexibilitat, la lluminositat, la calidesa i el clima; l'ordre, la seguretat, la funcionalitat, l'eficiència, la salut, la usabilitat, l'accessibilitat, la socialització, la felicitat, la identitat, la qualitat i la bellesa, una manera d'analitzar

l'arquitectura és justament a partir de la valoració dels seus intangibles presents que els podem denominar com a prestacions de l'arquitectura.

I una segona conclusió podria ser, en relació a la intervenció sobre l'arquitectura existent (rehabilitació, novació, regeneració...). Ja que aquesta passa per el coneixement dels intangibles/prestacions existents amb la projectació dels nous intangibles/prestacions com a millora. Evidentment l'anàlisi més acurada d'aquesta última conclusió ens portaria a parlar de nivells i àmbits d'actuació sobre l'existent, però això és part d'un altre article, per bé que s'apunta en el document elaborat pel grup de treball per impulsar la rehabilitació del Coac: Un document per un llibre blanc per impulsar la rehabilitació. Presentat al Coac el 4 de febrer del 2015.